

СТИЛСКИ МАРКИРАНИ ГЛАГОЛИ ИЗ ДОМЕНА ЉУДСКЕ ГОВОРНЕ АКТИВНОСТИ У САВРЕМЕНОМ РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ*

Тијана БАЛЕК

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

E-mail: tijana.balek@ff.uns.ac.rs

STYLISTICALLY MARKED VERBS FROM THE DOMAIN OF HUMAN SPEAKING ACTIVITY IN CONTEMPORARY RUSSIAN AND SERBIAN

Tijana BALEK

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy

E-mail: tijana.balek@ff.uns.ac.rs

ABSTRACT: In the paper we present negatively marked verbs denoting speech based on material from Russian and Serbian languages. The verbs were excerpted from various descriptive and specialized dictionaries and illustrative examples of their use in context were taken mostly from Russian and Serbian electronic corpora. A general characteristic of the verbs discussed is the denotation of the speaking activity of human beings. However, speaking activity does not need to be their primary meaning because verbs have the ability to transpose their semantics into the analyzed domain. It is the reason why we divided the excerpted material into four groups, according to its dominant distinctive semantic features: (1) verbs that have (primarily) negative meaning of speaking activity, (2) verbs that primarily denote animal and/or onomatopoeic sounds, (3) verbs that denote physical change of the objects and (4) the others (with unclear etymology). The conducted analysis has shown that the list of the verbs observed grows constantly and that it is impossible to give strict numbers of its components. Their main pragmatic characteristics, however, are the usage in the second or the third person of the singular or plural, because the speaker in most cases has the tendency to assess negatively the speech of other people but not his/her own.

KEYWORDS: verbs of speech, stylistic marking, negative assessment, Russian language, Serbian language

1. Уводне напомене

У раду се посматрају глаголске лексеме којима се денотира говорна радња (лат. *verba dicendi*) у савременом руском и српском језику. Посебна пажња, међутим, поклоњена је негативно стилски маркираним глаголским јединицама из наведеног лексичког поља, чија је употреба превасходно оријентисана на разговорни стил.

Имајући у виду да се глаголи говорења могу, с обзиром на карактеристике и важност радње коју денотирају, посматрати као засебан лексички подсистем у оквиру целокупног глаголског система у језицима који се пореде, циљ нашег рада је да сагледамо основне прагматичке карактеристике проучаване лексичко-семантичко-стилске скупине лексема на примерима одређених репрезентативних глагола, с посебним освртом на семантичке транспозиције из основног домена којем припада посматрана грађа у домен говорне радње¹. Као примарни корпус за ексерпцију материјала коришћени су различити речници. Ради се о следећим дескриптивним једнојезичним речницима *Словарь русского языка* в 4-х томах РАН (Евгеньева, 1999; даље МАС²), *Речник српскога језика* (Николић, 2011; даље ЈРМС), *Речник српскохрватскога књижевног језика* (Стевановић, 1967 – 1976; даље РМС), као и о двојезичном *Руско-српском речнику* (Станковић, 2008). Осим тога, консултовани су и различити специјализовани речници: *Словарь русского арга* (Елистратов, 2000), *Словарь молодежного сленга* (Захарова & Шуваева, 2014), *Словарь синонимов русского языка* (Александрова, 2001), *Словарь современного молодежного жаргона* (Грачев, 2006), *Речник*

* Рад је настао у оквиру пројекта *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Управо пренос значења условљава стилску обојеност јер у свом изворном домену лексеме о којима је реч нису стилски обележене.

² Реч је о електронској верзији романа. Тачни приступни подаци наведени су на крају рада.

српског жаргона (и жаргону сродних речи и израза) (Gerzić, 2012) и Речник синонима (Ћосић, 2008).

Илустративни примери реализације посматраних лексема у контексту преузимани су из електронских корпуса – *Националног корпуса руског језика* (даље НКРЈ) и *Корпуса савременог српског језика* (даље КССЈ), као и различитих интернетских извора. Квантитативне податке о дистрибуцији проучаваних лексема нећемо наводити јер се ради о лексичко-семантичкој групи глагола која се непрестано обогаћује новим јединицама, те је њихов апсолутни број практично немогуће прецизно утврдити.

2. О глаголским лексемама са значењем говорне активности и њиховим варијантним стилски маркираним формама

Комуникација која се свакодневно реализује на интерперсоналној равни обухвата различите видове размене информација који су, упоредо са цивилизацијским развојем, мењали свој модалитет и квалитет. Према у савременом друштву постоје различити видови комуницирања (уп. различите друштвене мреже, сајтове и уређаје у ту сврху), вербална комуникација, која подразумева свесну говорну активност, још увек је доминантно средство општења међу људима. Она представља (поред нужности задовољења људских физиолошких потреба за храном, пићем, сном и др.) једну од базичних радњи које човек свакодневно обавља и која је кључна за његову егзистенцију. Наиме, у свакодневном комуницирању се „најчешће актуелизују особине човека именујући их подсмешљивим, подругљивим глаголским експресивима“ (Ристић, 1997а, с. 170), што се, свакако, може односити на било коју тематску групу глагола, дакле не нужно на глаголе говорења који су пред овог рада, али њихова употреба (у поређењу са неким другим лексичко-семантичким скупинама глаголских лексема), рекли бисмо, предњачи у разговорном језику (о разговорној лексици в. и: Ристић, 1997б и др. радове аутора).

Проучаване лексеме, које су повезане истом архисемом – ‘служити се говором’, представљају, заправо, семантичке примитиве (в. више код: Ермолаева, 2017, с. 362 – 375; Ристић, 1997а, с. 168). Наиме, прототипични *verba dicendi* јесте глагол *говорити* (рус. *говорить*³), који представља немаркирани члан (квази)синонимског⁴ низа посматраних лексема, захваљујући првенствено свом неспецификованом семантичком садржају, али се и поред тога негативна квалификација говорног садржаја и њиме може постићи, захваљујући допунама; уп.: *говорити глупости* vs. *говорити гласно* и сл. (в. више код: Штрбац, 2009, с. 125; о (стилски неутралним) глаголима говорења и њиховим семантичким и синтаксичким својствима в. код: Штрбац, 2011), односно *говорити глупости* / *бесмислице* / *будалаштине*; рус. *говорить глупости* / *бесмыслицы* / *ерунду, нести чушь* и сл.⁵

Оба језика која се пореде одликују се богатим инвентаром глагола којима се денотира говорна активност, што, свакако, укључује и приличан број стилски обележених глагола. У руском језику, примера ради, регистровани су следећи глаголи: *говорить*, *акынствовать*, *аскать* : *аскнуть*, *базарить*, *балаболить*, *барабанить*, *блякать*, *бредить*, *булькать*, *взбзднуть*,

³ А. А. Зализњак је приликом анализе лексеме *говорить* са трију аспеката – (1) семантичких улога и њихових експонената; (2) семиотичког и (3) прагматичко-деривационог – у оквиру последњег сагледала и оне лексеме које се одликују специфичностима у погледу акустичких својстава (*басить*, *тараторить*, *картавить*, *окать* и др.), спољашњих карактеристика (*врать*, *острословить*, *рассуливать*, *разглагольствовать* итд.) и унутрашњег стања субјекта / односа ка адресату (*скандалить*, *дерзить*, *грубить* и сл.) (в. више код: Зализњак, 2000, с. 381 – 402).

⁴ Прави синоними су речи међусобно замениве у свим контекстима (независно од функционалног стила у оквиру којег се јављају), док су квазисиноними, или контекстуални синоними, речи синонимичне само у одређеном контексту употребе (в. више нпр. код: Драгићевић, 2007; Новиков, 1982). Већина овде посматраних глагола синонимична је глаголу *говорити* захваљујући семантичким транспозицијама својих основних значења, када денотат одговарајуће радње постане *људски* говор.

⁵ У наведеним примерима носилац негативне компоненте није глагол већ именица. У руском језику у конструкцији *нести чушь* употребљен је глагол који изворно нема значење говорења већ кретања. О глаголима говорења у руском језику са когнитивнолингвистичког аспекта в. више код: Антонова, 2003.

визговеть, гавкати, гнати, гнусавити, жевати, засорити, звонити, картавити, кафемолити, лаяти, лепетати, мусолити, мычати, обзвонити, парити, парлекати, плести, поносити, пофонтанити, пробухтети, пукати : пукнути, разбазаривати : разбазарити, радионити, рассусоливати, сарафанити : сарафанивати, тенкати, трандити, трекасти, фонтанировать, хрюкати, шамкати : шамкнати, шараболити, юрити, языкаться и многи др. Српски језик такође поседује широк дијапазон стилски маркираних јединица с посматраним значењем: говорити, бекнути, блаблаблакати, блебетати, блејати, бобоћкати, брбљати, будалити, булазнити, бунцати, верглати, вести, гукнути, дробити, жвакати, клапусати, кокодакати, лајати, лапрдати, лупати, лупетати, млатити, млети, мрсомудити, нагваждати, наклапати, парлати, разглапати, слинити, спикати, тлапати, трабуњати, тралалакати, тркељати, тртљати, трућати, торокати, чантрати и многи др.⁶

Наиме, имајући у виду негативну компоненту коју поседују, изражену у већем или мањем степену, посматране глаголске лексеме одликују се, најједноставније речено, *неодобравањем* и *непожељношћу* у нормалним комуникативним ситуацијама (о оцени по параметрима *количине / интензитета* (мере) и *пожељности / непожељности* в. више код: Ристић, 1997а). Дакле, њихова употреба се доживљава као „илокутивни акт омаловажавања и ниподаштавања“ (Ристић, 1997а, с. 174), што је посебно уочљиво када је реч о лексемама код којих је квалификација говорног садржаја у негативном светлу *примарно* значење. Поред тога, посматране јединице се могу удруживати с речима које сâм говорни садржај обезвређују, чиме се добија својеврсна, условно речено, *двострука* негативна квалификација – како говорног *процеса* денотираног глаголом тако и вербализованог *садржаја*, што се постиже првенствено именицом у функцији допуне, уп.: *трабуњати / лупати глупости, лапрдати о било чему / којечему / којешта* и др.⁷ Модел комуникативне ситуације у којем се употребљавају проучаване лексеме могао би се условно представити на следећи начин: $G + \text{свесна вербализација оцене } C \rightarrow \text{омаловажавање } P / O$.⁸

3. Анализа грађе

Премда је проучавана група глагола врло продуктивна те, како је раније речено, представља систем који се непрестано обогаћује новим јединицама, сфера њене употребе је строго омеђена границама које би се условно могле назвати *просторном / текстуалном* границом и *временском / социјалном*, уз њихова честа преклапања и међуусловљавања. Прва се, условно речено, односи на говорно подручје или функционални стил у којем се претежно јавља (реч је о неформалном, колоквијалном), а друга на учеснике комуникације, где се претпоставља да су то особе приближних година (најчешће млади људи, иако то није обавезно) или барем да се колико-толико познају.⁹

У наставку рада представимо систематизацију грађе, изведену узимајући у обзир горенаведене критеријуме и семантичке карактеристике глагола. Наиме, проучавани материјал расподељен је у четири групе у оквиру којих се спроводи анализа и то су: (1) глаголи чије је *изворно* значење негативна квалификација говорне радње, који могу садржати и додатне семантичке компоненте (попут, на пример, аугментативности); (2) лексеме које

⁶ Значајан део фонда чине оне лексеме које су повезане са екскрементима и/или продуктима варења (нпр. у руском језику *высрать, пердеть* и сл.; односно *кењати, срати, прдети* у српском), али их у раду не анализирамо.

⁷ Наведене заменице, будући неодређене, негативно квалификују садржај имплицирајући његову *недовољну* важност.

⁸ Што се интерпретира на следећи начин: говорник (G) процењује одређени садржај (C) као негативан и то вербализује с циљем да *свесно* и *намерно* да негативну оцену, тј. да увреди и/или омаловажи нечију радњу (P) / или саму особу о којој је реч (O), а која је по правилу његов саговорник.

⁹ Упркос релативно присном односу који може бити успостављен међу учесницима комуникативног акта, радња говорења остаје негативно оцењена, али интензитет оцене ипак може бити нешто слабији. Да би таква, ублажена интерпретација била могућа, потребно је да буду остварени одређени паралингвистички фактори. Дакле, комуникативно релевантни чиниоци могу бити: друштвена средина, циљеви и намере, социјални и узрасни статус учесника комуникације и сл. (према Ристић, 1997а).

транспонованем значења развијају способност денотирања говорне радње, а које су својим примарним значењем денотирале оглашавање („говор“) животиња, као и други глаголи ономатопејског порекла; (3) глаголи са интегралним значењем промене физичких својстава реалија – ‘умањење / оштећење / уништење’ или ‘стварање / настајање’ у функцији говорне активности. Посебну групу – (4) остали – представљају лексеми које не потпадају ни под један од наведених могућих семантичких модела и чије је порекло теже утврдити.

Запажене су одређене правилности у функционисању проучаване групе глагола у руском и српском језику, што ће примери у наставку потврдити, које се огледају у (1) изразитој субјективности говорног лица, која произилази из квалификације туђе радње као непримерене, негативне, што и поткрепљује прагматика посматраних лексема (углавном се јављају у 2. или 3. лицу једнине или множине, а изразито ретко у 1); (2) претпостављеној афективној повезаности говорника и саговорника; (3) изузетно слабој фреквенцији употребе посматраних глагола у функцији прототипично схваћених перформатива (о перформативним глаголима в. више нпр. код: Војводић, 1997; 1999 и др. радове аутора), без обзира на „илокутивни акт омаловажавања и ниподаштавања“ (Ристић, 1997а, с. 174) који манифестују, јер се изразито ретко јављају у форми 1. лица једнине презенте индикатива – што је први и основни услов за то да глаголска јединица буде дефинисана као перформативна. Међутим, сматрамо да на немогућност употребе глагола говорења које у раду посматрамо као (каноничких) перформатива утиче, поред наведеног узрока прагматичке природе, и њихова стилска обележеност те изразита емоционална обојеност. Са друге стране, имајући у виду да анализирана група глаголских јединица ипак производи ефекат на саговорника, и то доводећи га у одговарајуће (углавном негативно) емоционално стање (нелагоду, стид, бес и др.), можемо их условно назвати каузативно-квазиперформативним¹⁰ глаголима.

3.1. Глаголи са изворним значењем негативне говорне активности

Дата група садржи лексеми чије је *примарно* значење оријентисано на квалификацију говорног садржаја као негативног. У руском језику издвојили смо, примера ради, следеће глаголе који поседују анализирану семантичко-стилску компоненту: *болтать, галдеть, заговариваться, ляпать* : *ляпнуть, мямлить, разглагольствовать, рассусоливать, тараторить* и сл. Уп. нпр.¹¹:

- (1) В их опыте группа добровольцев беспечно *болтала* по телефону...; [...] хоть он и американ, но я на нём свободно *болтаю*...; И всё равно *болтали* в учительской обо мне;
- (2) Кричат, *галдят, чирикают*, ну, никакого терпенья нет; Но он не сдержал слова; А как *галдели*, как они, черти, *галдели*; *Галдели*, обвиняя друг друга в забывчивости;
- (3) Он часто терял осторожность, вспыхивал, "*ляпал*", а *ляпнув*, случилось, терял мужество и начинал тушить им же зажжённый огонёк; Интересно, доживу ли я до того момента, когда народ, прежде чем *ляпать* что-нибудь о Японии, научится хотя бы читать о ней...;
- (4) Гоша снова стал *мямлить* что-то нечленораздельное; А кто *мямлит* и жалуется, зря только пороги обобьёт...;
- (5) Лёвка продолжал в раздражённом тоне *разглагольствовать* о том, что ничего нет ужасного в том, чтобы выйти и сказать два слова с трибуны...; Зачем он начал *разглагольствовать* про портрет принцессы?;
- (6) Однако все *рассусоливаю* над какими-то ненужными вещами, хотя чего над ними *рассусоливать*, если на главный вопрос я не могу дать ответ;

¹⁰ *Каузативним* стога што узрокују ступање адресата у негативно психоемоционално стање (утичу на промену његовог расположења), а *квазиперформативним* јер се не може испунити основни услов према којем се глагол сврстава у групу перформатива – употреба у 1. лицу једнине презенте индикатива, као и стога што самим изговарањем глаголских лексема из наведене групе адресант неће побудити адресата ни на какву активност, већ ће утицати на промену његовог емоционалног стања.

¹¹ Уколико није другачије назначено, сви примери на руском језику преузети су из НКРЯ.

(7) Если не запинались, то *тараторили* так бессмысленно, что невозможно было уловить содержание; Всю дорогу *тараторит* о своих детях, как они и сами хорошо живут, и ее не забывают.

Глаголске лексеме у српском језику које имају изворно значење говорења с негативном конотацијом су, на пример, *баљезгати*, *бенетати*, *булазнити*, *блебетати*, *брбљати*, *лапарати*, *нагваждати*, *наглабати*, *наклапати*, *торокати*, *трабуњати*, *тртљати* итд. Осим што се наведеним глаголима радња говорења квалификује као негативна, неки од њих могу садржати и додатне семантичке компоненте. Једна од таквих јесте аугментативна компонента *много*, у смислу да агенс изговара много речи, често уз имплицитну компоненту *брзо*, којом се означава брзина говорне продукције. Уп.¹²:

(8) Не *баљезгај*, причај ако хоћеш, ако нећеш онда ништа; Међутим пуковник Шредер и даље је *баљезгао* о новим задацима нових маршбалаљона; Пет година *баљезгати* о глобалном загревању, а сад причати о леденом добу, то више није никаква наука, но шарлатанство и игра како рекох доконих истраживача (Forum krstarica);

(9) Види да пред њим стоји девојчура, која је рано сазрела, и *булазни*; Мора да се нашљемао, сад ће почети да *булазни*; Узалуд јој је јетрва говорила да *булазни којешта*, да Ђурђе брине само о кући...; Српска и Драшко, немојте *булазнити*, молим вас. Ако не знате шта и како коментарисати немојте се срамотити са глупостима које пишете (RTV);

(10) Догурала си, божја овчице, до седе косе, а *блебећеш* ту ... *којешта*...; Ви сте у стању да овако *блебећете* до ујутру; не слушајући једни друге, *блебетали* смо о ваздушној лави...;

(11) Побожни свештеник је почео да *трабуња којешта*, без икакве везе; У пићу он *трабуња* о играцици и хвали се како је он једини који је с њом говорио...; Добар смо ми народ, шта год о нама *трабуњали* страни медији...

Иако смо се у раду оријентисали на глаголе који су маркирани стилски, којима се говорна радња оцењује негативно, што зависи од лексикографског тумачења грађе, многи од њих не носе пејоративну квалификацију, већ се препознају као карактеристични за разговорни стил, уз компоненту фамилијарности и сл. Због тога бисмо горенаведене глаголске лексеме *баљезгати* и *тртљати* у српском, као и *галдеть*¹³ у руском језику могли назвати и пејоративним у (нај)ужем смислу јер су и у речницима тако оквалификоване.

Неодређена заменица може интензивирати недовољну важност и/или непропорционалност како говорне радње тако и садржаја, што је описано у (9), (10), (11) и (16) на српском језику (помоћу заменице *којешта*), односно у примеру (21) и делимично у (13) на руском. Наиме, у контекстуалној ситуацији описаној у (21) недовољна важност теме разговора представљена је конструкцијом *о том о сем* (срп. *о свему и свачему*), док је у (13) негативна компонента глаголског значења интензивирана захваљујући заменици *все* и партикули *же*, што се на српски језик може превести речцом *само*. Глагол којим се оцењује говорна радња може бити у својеврсној узрочно-последичној вези са другим глаголом с негативном конотацијом, што је описано у (14). Пример (17) ексцерпиран је из књижевног дела, те уједно представља могућност сагледавања посматраних лексема у светлу преводне (не)еквиваленције¹⁴. Српском изворно пејоративном глаголу *торокати* у руском језику одговара лексема *куковать*, која примарно означава оглашавање птице кукавице:

¹² Примери на српском језику преузети су из КССЈ, уколико није наведено друкчије.

¹³ У *Руско-српском речнику* (Станковић, 2008) обележен је као неподобан израз који се користи у простом говору (рус. *просторечие*).

¹⁴ Која је веома отежана услед стилске обележености посматране грађе.

- (12) И пока шёл через зал, терзался, что наговорил директору много слов. *Тараторил*, как... Извинялся, что ли?;
- (13) Не *всё же разглазольствовать* о том, каким должен быть хороший человек, пора и стать им;
- (14) *Брбля* се да би се *искривотворило* и надоместило изрицање... (MD online);
- (15) – Ама немој *лапарати* кад ништа не разумемо;
- (16) Он ми је као брат...па ето почео *нагваждати којешта*, тако да сам се био толико разљутио да ми умало срце није препукло;
- (17) а) Ништа ми није одговорио, али је наставио да *тороче*. (Novakovich, 2008, s. 57);
б) Он не ответил и продолжал *куковать*.¹⁵ (Новакович, 11).

3.2. Глаголи са значењем оглашавања животиња / ономатопејског порекла

Наведену групу чине они глаголи који транспонувањем својих примарних значења из домена денотирања природног оглашавања животиња, или пак других звукова у природи, развијају семантику квалификовања људске говорне активности у негативном светлу. Напомињемо да посматрани глаголи у својим примарним значењима немају негативну конотацију, те да је попримају тек кад њихов денотат постане људски говор. Реч је, на пример, о следећим глаголима у руском језику *брякать*, *ворчать*, *звонить*, *лялякать*, *тенькать*, *тявкать*, *хрюкать*, *чавкать*¹⁶, *чирикать*, *скрипеть*, *мычать*, *шлепать*, *шуршать* и др. Уп. ниже значења глагола¹⁷ *брякать* (срп. *лупкати*, *звекати*, *бацати с треском*) чија се примарна семантика односи на иритирајући звук који се производи помоћу одговарајућег предмета, *ворчать* (срп. *режати*) и *мычать* (срп. *мукасти*) чије примарно значење означава модус оглашавања животиња – пса и краве, односно лексеме *лялякать*¹⁸ (настала од узвика *ляляля*, у српском језику су могући еквиваленти *блаблакати* или *тралалакати*¹⁹). У примерима 18 – 22, под а) дата је реализација одговарајућег глагола у основном, а потом и у пренесеном значењу – под б)²⁰:

(18) а) Вот ключи, — для наглядности я *побрякал* *ключами* перед его носом; Через полторы секунды там отчаянно гремели кастрюли, лилась вода, *что-то* трещало, стучало и *брякало*...; А старик сидел, барабанил сухими пальцами по столу, *брякал ногтями* и смотрел, моргая, на Христо. б) Я и сам напугался, ее напугав; это очень опасно — : *брякать* лишнее, особенно в моем положении; Ну как же! *Брякал* что-то такое *Мерджанян* про своих грозных соотечественников...; — *Брякать ты* можешь, но нужны доказательства, — сказал он.

(19) а) *Зверюга* застыла рядом с мальчиком, перестав сопеть и *ворчать*; *Собаки*, дремавшие на солнце, поднялись и *заворчали* в лес. «У-у-в»; Я не знал, куда деваться: тут блеют овцы, там *ворчит* *собака*. б) Через некоторое время даже *зять* привык к подгоревшей картошке. *Перестал ворчать* и просто сидел с кислой рожей; Вопреки её оглушительному курлыканию *Николай Васильевич ворчал* что-то неразборчивое, согнувшись в три погибели над запутавшимися, как всегда, шнурками; И *Василиса*, второй раз согревавшая девочкам обед, *переставала ворчать*; — Не такая уж эта кровать удобная, — *проворчал он*, — скрипит, да и пружины торчат.

¹⁵ Дати руски еквивалент, према класификацији глагола коју у раду представљамо, може бити сврстан у скупину оних чије је примарно значење мотивисано ономатопејом / оглашавањем животиња.

¹⁶ У МАС (Евгеньева, 1999) није наведено да се дати глагол може употребити у посматраном домену, док речник жаргонизама бележи пренос значења (в. Елистратов, 2000, с. 528).

¹⁷ И њихових граматичких деривата.

¹⁸ НКРЈ дати глагол региструје у свега 10 примера. Користи се само зарад денотирања људског говора, настао је од узвика *ляляля*, и није забележен у МАС (Евгеньева, 1999).

¹⁹ Обе су настале од узвика. Ради се о *блаблабла* и *тралала*.

²⁰ То се поштује и даље у раду, уколико се наводе контекстуалне реализације и основних и пренесених значења глагола.

(20) а) *Утки крякают*; В желтых береговых камышах сонно *прокрякала утка* и смолкла; *Птица* кудахчет да *крякает*, требуя своего. б) Угрюмоватый *майор* только *крякал*; — Не для того... — сокрушенно качал головой *папа* и, *крякая*, выпивал залпом свой стакан красного вина; *Греки* с криком, визгом, гиканьем, *крякая* и стеноя, отгалкивают друг друга и бьют ногами; *Брежнев*, озираясь, радостно *крякает* и повторяет слова Хрущева...; Пока пробирались Ущельем, *Фотограф* все *крякал* и вертел объективом.

(21) — Не время сейчас обо мне *лялякать*. Потом поговорим; Стали *лялякать о том о сем*, обедаем, и тут я вспоминаю, что те двадцать четыре рубля мы продали вместе с портфелем; Сейчас мы с ними и почирикаем, и *полялякаем* по душам; Ты с дамочками *лялякаешь*, жучки на пробки мотаешь, а тебе денежки начисляют.

(22) а) Белесое мутное солнце пробивалось сквозь пелену перистых облаков, *мычала* на деревне *корова*...; Летось *корова* отелилась и *мычит*, бесится, куда-то рвётся. б) *Пьяный замычал* и уютно втянул голову в барашковый воротник пальто; — Ну... — невнятно *промычал он*, пытаюсь сообразить, как лучше ответить...; *Китаец* начинает досадливо *мычать* — забыл слово.

Лексички фонд српског језика такође садржи бројне глаголе са значењем оглашавања животиња (попут *блејати*, *крекетати*, *лајати*, *мекетати*, *цвркатати*, *зукнути*, *кокодакати* итд.), односно звукова у природи (*клопарати*, *жуборити*, *мрмљати*, *певати*²¹, *тралалакати*²² и сл). Уп.:

(23) а) Кола су цврчала, *пси су лајали*, коњаници су се довикивали...; Кад се приближавао мајурима, *пси су лајали*. б) *Јегорка Жарков* сваком приликом псовао је тешким непристојним псовкама, *лајао* више него раније и проклињао све на свету; Арабљанин Авицена је први приметио да *бесан човек лаје* и гризе као пас; На народну власт се не сме *лајати*. Ако *хоћеш да лајеш*, такву музику мораш да платиш.

(24) а) *Овце су блејале* у стадима; Део *оваца* и коза, које су лутале по дворишту, прође поред нас грозно *блејећи* и вречећи. б) [...] извештачено су парадирале дуж рампе, са рукама на куковима, *блејећи отегнуто* "C'est l'amoououur vé - ni - tien! C'est l'amoououur vénitien!; Какав си, у тору ти говорили, а у *кући блејали* [укућани ти *блејали*].

(25) а) Уплашено *кокодачући* бежале су *кокоши* са улице; Кљуца и *кокодаче*, а и петли кукуричу попут плебејских рођака... б) Хуманитарна помоћ за *просветаре*, па наравно, да боље *кокодачу*; [...] *белци почињу да кокодачу*, да туле, да их вређају; „Здраво, душо, не могу да станем. Снимам”, *кокодакала је моја мајка*.

(26) а) *Воз клопара* по брзим пругама Србије; Чујем јој *папуче* како *клопарају*; [...] чуло се како *точкови клопарају* по шинама, али се *воз* није мицао²³. б) *Клопараши* недељама о твојим приватним стварима овде. Ја ти ни реч нисам рекао. (serbiancafe).

(27) а) Крај њих је *брборио* и *жуборио поточић*; Потмуло је *жуборила вода* у потољеној шуми; б) [...] и мајстору се чини да *Маргаритине речи жуборе* исто онако како је жуборио и шаптао поток који су оставили за собом...; [...] *жена је жуборила* оно што ће касније испричати као жесток напад на мужа...

Специфична је лексема *певати* (рус. *петь*), којом се денотира произвођење пријатних, милозвучних тонова како код људи тако и код животиња (птица). Међутим, граматички дериват датог глагола с префиксом *про-* (*пропевати*) може имати негативну конотацију, и то најчешће када се жели нагласити да је неко одао какву скривену информацију или тајну, нпр.: (28) *Ал Капоне* никада није „*пропевао*” у полицији, али у „Алкатразу” јесте; [...] реч је о низу

²¹ Према РМС, може означавати како оглашавање птица тако и људи (Стевановић, 1971, с. 372).

²² У ЈРМС (Николић, 2011) овај глагол није забележен, док у *Речнику синонима* (Ћосић, 2008) није наведено његово порекло, али можемо претпоставити да је настао од узвика *тралала*. У КССЈ налазимо само узвик, али не и глагол *тралалакати*.

²³ КССЈ не садржи примере у којима *клопарати* преноси значење у домен људске говорне активности.

физичких и психичких активности које истражитељи могу да користе како би *затвореници пропевали*.

Тенденција негативне квалификације говорне радње, како у руском тако и у српском језику, присутна је и у случајевима када је садржај говорне активности неразумљив или ако начин на који одређено лице изговара какав садржај утиче на квалитет његове рецепције и интерпретације. Уп.: (29) а) – Неко ми је украо Вобанову слику – *прогрмљао* је. (Novakovich, 2008, s. 105) // б) – Кто-то украд у меня книгу Вобана, – *пробормотал* он. (Новакович, 20).

3.3. Глаголи са интегралним значењем промене физичких својстава реалија – ‘умањење / оштећење / уништење’ и ‘стварање / настајање’ у функцији говорне активности

3.3.1. Конституенти дате подгрупе својим примарним значењима денотирају какву промену физичких својстава реалија – у првом реду предмета, и то у два правца. Први се односи на *умањење*, *оштећење* или пак *уништење*, што се изражава лексемама попут *загибать*, *молотить*, *молоть*, *пороть*²⁴, *рубить*, *шпарить* у руском језику, односно *извалити*, *лупетати*²⁴, *млатити*, *млети*, *проваљивати*, *тупити* и др. у српском језику. Глагол *шпарити* (срп. *шурити*) се у основном значењу користи зарад денотирања поливања предмета у различите сврхе, али и уништења помоћу кипуће воде (пример 30а), *молоть* (срп. *млети*) у (31а) означава уситњавање објеката (намирница, градивних елемената и др.), док се *пороть* (срп. *шибати*, *батинати*) користи да би се указало на радњу физичког повређивања особе (32а). Последњи је, заправо, хомоним, где један лексички облик (*пороть*¹) има примарно значење ‘разрезати по шаву’, а секундарно ‘разделити оштрим предметом’, док други (*пороть*²) има примарно и секундарно значење које одговара карактеристикама проучаване групе²⁵. Уп.:

(30) а) *Стены избы* изнутри были чисты, — видно, *хозяйки шпарили* их, вениками терли, хвостом, песком; *Шпарить* клопов. *Шпарить* тараканов²⁶. б) *Магараджа шпарил* по-сукугунски, голландец переводил; [...] *сами* без отрыва от производства сдают за десятилетку и *шпарят* наизусть Блока...; [...] *все* наверняка подумали: вон как *шпарит* на итальянском!

(31) а) *Мельница* не *хотела молоть*, но Рита стукнула её кулаком по крышке — *замолола*; б) *Мудряк*, кажется, понимал, что *мелет* чушь, и потому подмигивал и прищелкивал пальцами...; *Мать*, конечно, говорила, что неправда, что не пьяна и чтоб он не *молол ерунды*; *Димка* же трепался без конца. *Молол* языком что-то о травяном хоккее.

(32) а) Она кричит, что я дура, что *меня* надо было в детстве *пороть*...; б) Провокация? Просто *порет* чепуху?; На Егора стеснялись открыто смотреть — такую он *порол* чушь и *бестолочь*; — Так что же *вы* тогда *порете* ерунду? — закричал он.

Примери (31б) и (32б) садрже као допуне синонимичне именице *чушь* (срп. *глупост*, *бесмислица*), *ерунда* (срп. *бесмислица*, *глупост*, *којештарија*), *чепуха* (срп. *будалаштина*, *бесмислица*, *глупост*), али и *бестолочь* (срп. *збрка*, *хаос*) која се може сматрати њиховим контекстуалним синонимом, чије су функције појачавање значења недовољне важности садржаја говорне активности. Такви спојеви глагола и допуна условљавају двоструку

²⁴ Суфиксална изведеница погрдног значења неутралног глагола *лупати*, који такође денотира говорну радњу с негативном конотацијом услед својих семантичких транспозиција.

²⁵ У *Руско-српском речнику* (Станковић, 2008, с. 607) наведени хомонимски пар се третира друкчије, односно *пороть*¹ има она својства (укључујући и транспозициони потенцијал) која су у МАС (Евгенјева, 1999) дата у речничкој одредници *пороть*².

²⁶ Примери су преузети из МАС (Евгенјева, 1999).

негативну квалификацију, где се негативно оцењују како говорна активност тако и њен садржај²⁷.

Механизам двоструке негативне оцене присутан је и у српском језику, на пример код лексеме *извалити*, која примарно означава ‘истргнути, ишчупати; с муком померити’ (в. Николић, 2011, с. 433) уз компленете *нешто паметно, неку / прву глупост* и сл.; *лупетати* ‘јачко и уједначено или на махове лупати’ (Николић, 2011, с. 643) уз заменице *којешта* и *свашта* те именицу *бесмислице*; или *тупити* ‘чинити тупим, затупљивати’ (Николић, 2011, с. 1325):

(33) а) Али павити и гране не умиру, иако се *коренак извалио*; [...] тим ексером сам намеравао да *извалим* једну *шипку решетке*; б) *Џорџ уме* понекад да *извали* и *нешто паметно*²⁸; Ћути! *Извалићеш* неку *глупост*; [...] ја онако дрогиран *извалим* *прву глупост* која ми падне на памет.

(34) а) Јесмо ли још увек живи са „*срцем* које *лупета* кад идеш трчећи“; Да ли сам био депресиван док сам *лупетао* по тастатури свог рачунара?; б) Сваки одред треба да има свој штаб, *не лупетај* *којешта*; [...] *лупетај* *бесмислице* и покажи како је човек беспомоћно ништавило; *Стари свашта лупета...*

(35) а) Али су се *длетла тупила* и ја сам морао често да их мењам; [...] да удари траву где треба како се *коса* не би *тупила*; б) Али *тупили* смо још мало *о којечему*. То јест, она је *тупила*; Није ме ни звао да се договоримо око цене већ ми је *тупио* *неке глупости*.

3.3.2. Друга могућност преноса значења из домена денотирања промене физичких карактеристика реалија презентује се својеврсним антонимским корелатима у погледу семантичког садржаја у односу на горенаведене глаголе. Наиме, њима се означава *стварање / настајање* у најширем смислу те речи. Међутим, дата скупина није бројна и чине је глаголи попут *плести* (срп. *плести*), *городити* (срп. *градити*, *заграђивати*) у руском, односно *плести*, *вѣсти* и сл. у српском језику. Двострука негативна квалификација присутна је у готово свим доленаведеним примерима. Прва реченица у (36б) садржи питање саговорника *Ты в себе?* (срп. *Да ли си при себи?*), па је јасно да је процена изговореног садржаја неповољна, док се у наредној говорник саговорнику обраћа са *старый чѣрт* (срп. *стари ђаволе*), те директно ниподаштава не само изговорену материју већ и (директно) саговорника. Уп. и (39б), где глаголска лексема *вѣсти* има у ширем контексту као својеврсну допуну низ узвика *бла бла бла*:

(36) а) Она отчаялась *плести* своју *паутинку*; [...] она всегда думала о нескольких вещах одновременно, как будто *плела* *пряжу* из нескольких нитей. б) — *Ты в себе? Ты чего плетѣшь?*; — Разорвало бы ему! Что *плетѣт*, *старый чѣрт*!

(37) а) И никакoгo *огорода* *городити* не нужно!; [...] или баню пристраивать, или *стену городити*...; б) Что ты *городишь*, Баранкин, *какую-то чепуху?*; *Вздор* всё. Очень нужно слушать, что она *городит*; Известно, так *городят*, зря, что в голову придѣт.

(38) а) Ћутке су *плеле* своје *чарапе* и ништа се не зби; *Госпођа Давил* [...] *плете* исто онако као што је радила све остале послове преко дана...; б) И док *млади нехљебовски плете* и *трабуња* одебљалим језиком о љубави, о смрти...; *Вида Огњеновић* је вешто *плела*, издвајајући и акцентујући универзалне теме, као што су љубав према жени, брату...;

(39) а) Под орахом седим и *везем*...; Испртају *шему гоблена* по којој онда ја *везем*; б) Герин позив на дискусију је уродио плодом: *дискутанти* су само *везли*; Само *бла бла бла*. Уопште не сагледаш ситуацију реално већ *везеш* причу кроз сопствену идеологију (pouke.org).

²⁷ Наравно, то важи и за све друге глаголе којима се може денотирати говорна активност, не само за оне који припадају датој групи.

²⁸ Имплицира се да је наведена ситуација преседан јер агенс увек говори глупости.

3.3.3. Осим наведених, пренос основног значења глагола у домен говорне активности уочен је и код оних којима се примарна денотативна вредност односи на (друге) радње које човек релативно често обавља, укључујући и одређене повезане с конзумирањем хране. Неке од лексема с поменутих карактеристикама јесу *жевать* у руском, односно *жвакати*, *прежвакавати*, *дробити* у српском језику. Класификовање глагола *дробити* у оквиру дате групе не изненађује јер је јасно да се одговарајући предмет (нпр. *камен*, *хлеб*) раставља на бројне ситније честице, а када се ради о рус. *жевать* (срп. *жвакати*, укључујући и дериват *прежвакавати*) подразумева се уситњавање хране (дакле, долази до распадања). Говорна активност денотирана датим глаголима је дуготрајна, а ефекат који изазива код примаоца информације најчешће је досада. Уп. нпр.:

(40) а) На лекцији он *жуёт чипсы* и разговаривае по мобилном телефону, а после идёт жаловаться в деканат, что ничего не понял; б) "Хорош вожатый!" — подумал офицер, глядя на *старушку*, которая что-то бессмысленно *жевала*;

(41) б) [...] из дана у дан испијао хектолитре пива и *прежвакао* све те *глупе азилантске* и *избегличке приче...*;

(42) б) Шта *ми* ту *дробите* с тим вашим виталним принципом; Финансијски директор је загледао његово лице, готово и не слушајући више оно што *му Варенуха дробил*.

3.4. Остали

Наведена група садржи лексеме које су посебно издвојене јер се не уклапају ни у један од потенцијалних семантичких модела понуђених приликом систематизације грађе у нашем раду. Поред тога, оне се, с једне стране, одликују изузетно ниском фреквенцијом јер је реч о нестандартним лексемама и речник их или не бележи или им је, с друге стране, нејасно мотивисано порекло. То, међутим, не представља проблем изворним говорницима руског / српског језика, док говорницима других језика који са њима долазе у контакт може представљати „камен спотицања“. У руском језику наилазимо на, примера ради, следеће такве глаголе: *базарить*, *пофонтанить*, *трекать*, *шараболить*, *фонтанировать*, *филиздипенить* и др. МАС (Евгеньева, 1999) региструје једино *базарить* (срп. ‘продавати нешто на базару; улудо трошити’) и *фонтанировать* (срп. ‘излазити/избацивати на површину у виду фонтане’), а занимљиво је да нити један у својој семантичкој структури уопште не садржи податак о томе да може денотирати и људски говор (наравно, са негативном оценом). У *Речнику жаргона* (Елистратов, 2000), поред двају наведених, дат је и *филиздипенить*, док су *шараболить*, *трекать* и *пофонтанить* регистровани у *Речнику младалачког жаргона* (Грачев, 2006), одакле су и преузети доленаведени примери (42), (43) и (44). О изузетно слабој фреквенцији поменутих лексема сведоче подаци из НКРЈ, где за *шараболить*, *пофонтанить* и *филиздипенить* не постоји нити један пример, док се *фонтанировать* јавља у свом основном значењу, и то у свега два примера (од чега је један глагол с префиксом *вы-*).

Српски језик садржи лексеме попут *будалисати* / *будалити*, *радиомилевити*, *тркељати*²⁹ и сл. Можемо да претпоставимо мотивацију датих глагола, односно да је први настао од именице *будала* и, осим негативне оцене говорне активности, подразумева и негативну оцену понашања, док је други мотивисан изразом *радио Милева* (колоквијални израз за трачару). Трећој лексеми не можемо да установимо могуће порекло, а од трију наведених речи у ЈРМС (Николић, 2011) и РМС (Стевановић, 1967 – 1976) регистрована је само *будалити*. Наведимо неке од примера употребе поменутих лексема:

(42) С подругама мы *пофонтанили* о будущих экзаменах. (Грачев, 2006, с. 428);

(43) Он неплохо *трекал* по-нашему. Даже надбавку получал в своей фирме за знание русского языка (Грачев, 2006, с. 548); Все она прекрасно понимает, а *языком трекает* специально, чтобы он передал Насте их разговор...

(44) Кончай *шараболить* — давай о деле поговорим! (Грачев, 2006, с. 628).

²⁹ КССЈ не даје примере овог глагола.

(45) — Вы о чем там *базарите*, Гуров? — О тебе, только о тебе, — объяснил Гуров; Я вообще не гулял [...], но зато *базарил* с ней по телефону и терпел, терпел...; Они с ним что-то про дискотеку *базарили*.

(46) Хоћеш ли ти престати *будалити*?; Не *будалите*, овај воз је страва; Не *будалим*. Вара ме, смеје ми се цео Београд.

(47) Немој ти сад ту *радиомилевити*! (mystery).

4. Закључне напомене

У раду је извршена семантичка анализа одређених стилски обележених глагола којима се денотира људски говор на примеру руског и српског језика. Уочено је, наиме, да посматрана грађа припада веома отвореној лексичко-семантичкој скупуни чији се инвентар непрестано попуњава и усложњава новим јединицама у оба језика која се пореде, те да су посебно продуктивне (уз особито изражену негативну оцену) лексеме повезане са екскрементима и/или продуктима варења (нпр. у руском језику *высрать*, *пердеть* и сл.; односно *кењати*, *срати*, *прдети* у српском), што није било предмет наше анализе.

Наиме, разматрани глаголи су у раду подељени у четири подгрупе, од којих је централно место заузела прва и чији су конституенти глаголи којима је негативна квалификација говорне активности примарно значење. Све остале подгрупе садрже глаголе који имају способност денотирања проучаване компоненте захваљујући својим семантичким транспозицијама. Осим тога, није ретка појава да се посматране лексеме удружују с именицама / заменицама које функционишу као допуне одговарајућег глагола (попут *чепуха*, *ерунда*, *чушь*; *глупост*, *којешта*, *бесмислица*), чиме се постиже не само негативна квалификација говорне активности него и резултата датог процеса (говорног садржаја).

Анализом корпусног материјала примећене су одређене правилности које се могу сматрати категоријалним обележјима проучаваних, стилски негативно маркираних лексема за означавање говорне радње код људи. Наиме, (1) са прагматичког аспекта реч је о глаголима који се углавном јављају у 2. или 3. лицу једнине или множине (веома ретко у 1. лицу), што упућује на чињеницу да постоји тенденција да се *туђа* говорна активност оцењује као непримерена или негативна, уз активно присуство и говорника и саговорника у комуникативној активности у којем се посматрани глаголи употребљавају; (2) постојање афективне везе међу комуникантима и јасно изражен став према садржају комуникације, који се у конкретной ситуацији вербализује с намером да се (са)говорник или садржај који он изриче негативно оквалификују; (3) не функционишу као (канонични) перформативи, упркос илокутивном акту омаловажавања / ниподаштавања који им је својствен, јер су емоционално обојени. Ипак, услед наведеног аспекта њихове употребе, тачније емоционалног утицаја говорног лица на саговорника, како је у раду и наведено, посматране глаголске лексеме можемо строго условно назвати каузативно-квазиперформативним глаголима.

Овом приликом сагледана је тек једна од бројних карактеристика које *verba dicendi* поседују у свакодневној комуникацији, а имајући у виду недовољну истраженост стилски негативно маркиране глаголске лексике како у руском тако и у српском језику, можемо закључити да је дата тема актуелан извор проучавања те плодно тле за научну дескрипцију са различитих аспеката.

БИБЛИОГРАФИЈА:

- Александрова, З. Е. (2001)** Словарь синонимов русского языка. Москва: Издательство Русский язык. (*Aleksandrova, Z. E. Slovar' sinonimov russkogo yazyka. Moskva: Izdatel'stvo Russkiy yazyk.*)
- Антонова, С. М. (2003)** Глаголы говорения — динамическая модель языковой картины мира: опыт когнитивной интерпретации. Гродно: ГрГУ. (*Antonova, S. M. Glagoly govorenija — dinamicheskaya model' yazykovoy kartiny mira: opyt kognitivnoy interpretatsii. Grodno: GrGU.*)
- Војводић, Д. (1997)** Перформативни искази као резултат међусобне зависности лексичких и граматичких значења глагола. // *Научни састанак слависта у Вукове дане,*

- 26/2, с. 129 – 140. (*Voyvodich, D. Performative Utterances as a Result of the Interdependence of Lexical and Grammatical Meanings of Verbs. // Nauchni sastanak slavista u Vukove dane, 26/2, pp. 129 – 140.*)
- Војводић, Д. (1999)** Verba dicendi у перформативној употреби (покушај семантичке интерпретације). У: Б. Остојић (ур.). IV лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. Подгорица: ЦАНУ, с. 219 – 228. (*Voyvodich, D. Verba Dicendi in Performative Usage (an Attempt at a Semantic Interpretation). In: B. Ostoyich (ed.). IV lingvistichki skup „Boshkovichevi dani“. Podgoritsa: CANU, pp. 219 – 228.*)
- Драгићевић, Р. (2007)** Лексикологија српског језика. Београд: Завод за уџбенике. (*Dragichevich, R. Leksikologiya srpskog yezika. Beograd: Zavod za udzhenike.*)
- Евгеньева, А. П. (1999)** Словарь русского языка: В 4-х т. Москва: Русский язык – Полиграфресурсы. (7.11.2019) <<http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp>> (*Evgen'eva, A. P. Slovar' russkogo yazyka: V 4-kh t. Moskva: Russkiy yazyk – Poligrafresursy. (7.11.2019) <http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp>*)
- Елистратов, В. С. (2000)** Словарь русского арго. Москва: Русские словари. (*Elistratov, V. S. Slovar' russkogo argo. Moskva: Russkie slovani.*)
- Ермолаева, А. И. (2017)** Семантическая классификация глаголов речи в русском языке. // *Вестник СПбГУ, Язык и литература*, т. 14, вып. 3, с. 362 – 375. (*Ermolaeva, A. I. Semantic Classification of Verbs of Speech in the Russian Language. // Vestnik SPbGU, Yazyk i literatura, t. 14, vyp. 3, pp. 362 – 375.*)
- Зализняк, А. А. (2000)** Глагол говорить: три эюда к словесному портрету. – В: Н. Д. Арутюнова (ред.). Язык о языке. Москва: Языки славянской культуры, с. 381 – 402. (*Zaliznyak, A. A. Verb to Speak: Three Études to a Verbal Portrait. – In: N. D. Arutyunova (red.). Yazyk o yazyke. Moskva: Yazyki slavyanskoy kul'tury, pp. 381 – 402.*)
- Захарова, Л. А. & А. В. Шуваева (2014)** Словарь молодежного сленга. Томск: Издательский Дом ТГУ. (*Zakharova, L. A. & A. V. Shuvaeva. Slovar' molodezhnogo slenga. Tomsk: Izdatel'skiy Dom TGU.*)
- КССЈ** Корпус савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду. (20.11.2019) <<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php>> (*KSSJ. Korpus savremenog srpskog yezika na Matematchkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. (20.11.2019) <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php>*)
- Николић, М. (2011)** Речник српског језика. Нови Сад: Матица српска. (*Nikolich, M. Rechnik srpskoga yezika. Novi Sad: Matitsa srpska.*)
- НКРЈ** Национални корпус русског језика. (21.11.2019) <<http://www.ruscorpora.ru/new/>> (*NKRYa. Nacional'nyu korpus russkogo yazyka. (21.11.2019) <http://www.ruscorpora.ru/new/>*)
- Новаковић, М. (2017)** Страх и его слуга. (29.4.2017) <<http://profilib.com/chtenie/69408/miryana-novakovich-strakh-i-ego-sluga.php>> (*Novakovich, M. Strakh i ego sluga. (29.4.2017) <http://profilib.com/chtenie/69408/miryana-novakovich-strakh-i-ego-sluga.php>*)
- Новиков, Л. А. (1982)** Семантика русского языка, Москва: Высшая школа. (*Novikov, L. A. Semantika russkogo yazyka, Moskva: Vysshaya shkola.*)
- Ристић, С. (1997а)** Лексичка семантика експресивних глагола у савременом српском језику. // *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XL/1, с. 167 – 176. (*Ristich, S. Lexical Semantics of the Expressive Verbs in Contemporary Serbian Language. // Zbornik Matitse srpske za filologiju i lingvistiku, XL/1, pp. 167 – 176.*)
- Ристић, С. (1997б)** Нормативна питања у вези са лексиком разговорног језика. У: Б. Остојић (ур.). III лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. Подгорица: ЦАНУ, с. 223 – 232. (*Ristich, S. Normative questions about the lexis of the colloquial language. In: B. Ostoyich (ed.). III lingvistichki skup „Boshkovichevi dani“. Podgoritsa: TSANU, pp. 223 – 232.*)
- Станковић, Б. (2008)** Руско-српски речник. Нови Сад: Прометеј. (*Stankovich, B. Rusko-srpski rechnik. Novi Sad: Prometej.*)
- Стевановић, М. (1967 – 1976)** Речник српскохрватског књижевног језика, т. I – VI. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска. (*Stevanovich, M. Rechnik srpskokhrvatskoga*

- knjizhevnoг yezika, t. I – VI. Novi Sad – Zagreb: Matitsa srpska – Matitsa hrvatska.)
- Ћосић, П. (2008)** Речник синонима. Београд: Корнет. (*Chosich, P. Rechnik sinonima. Beograd: Kornet.*)
- Штрбац, Г. (2009)** Фразеологизми са значењем радње говорења. // *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LII/2, с. 123 – 134. (*Shtrbac, G. Phrases which Designate the Action of Speaking. // Zbornik Matitse srpske za filologiju i lingvistiku*, LII/2, pp. 123 – 134.)
- Штрбац, Г. (2011)** Допуне комуникативних глагола. Синтаксичко-семантички и лексикографски опис. Нови Сад: Филозофски факултет. (*Shtrbac, G. Dopune komunikativnih glagola. Sintaksichko-semantichki i leksikografski opis. Novi Sad: Filozofski fakultet.*)
- Forum krstarica** Krstarica forum. (29.11.2019) <<https://forum.krstarica.com/threads/zimi-nam-zima-a-u-leti-nam-vruce.348908/>>
- Gerzich, B. (2012)** Rechnik srpskog zhargona (i zhargonu srodnih rechi i izraza). Beograd: Caligraph, 398 pp.
- MD online** Milovan Danojlich: Muka s rechima. (30.11.2019) <<https://www.borut.com/library/texts/danojlic/brbljanj.htm>>
- mycity** MyCity. (30.11.2019) <<https://www.mycity.rs/Cestitke/White-Shark.html>>
- Novakovich, M. (2008)** Strakh i njegov sluga. Beograd: Everest Media.
- Pouke.org** Pouke.org (29.11.2019) <<https://pouke.org/forum/index.php?topic/15506-ko-su-najveci-protivnici-ulaska-srbije-u-cu/&page=12>>
- RTV** Radio-televiziya Voyvodine. (29.11.2019) <http://www.rtv.rs/sr_lat/region/prosecna-plata-u-hrvatskoj-za-februar-791-evro_818458.html>
- serbiancafe** Serbiancafe. (29.11.2019) <<http://www.serbiancafe.com/cir/diskusije/mesg/45/014377055/sc-film-casting.html?0>>